

HOOFDSTUK TWEE

Een houten pop

'Ik buig voor de Beschikker,' zei Draupadi, 'die jouw verstand heeft verward. Je had de last moeten dragen zoals je vaders en grootvaders hem droegen, en jij denkt er anders over. De mensen gaan en komen, ieder op zijn eigen plaats, zoals hun daden het bepalen: aan daden ontkomt niemand, en wie bevrijding zoekt, zoekt haar uit dwaasheid. Niet door de dharma, niet door mildheid, niet door vergevingsgezindheid, oprechtheid of medelijden krijgt een mens in deze wereld het koningsgeluk. Anders was dit ondraaglijke ongeluk niet over jou gekomen, die het niet verdient, en niet over je broers, met al hun kracht.

Je hebt nooit iets liever gehad dan de dharma, zelfs je leven niet. Je rijk is er voor de dharma en je leven is er voor de dharma: de brahmanen weten het, je leraren weten het, en de goden ook. Ik denk dat je Bhima en Arjuna en de tweeling zou opgeven, en mij erbij, maar de dharma geef je niet op. "De dharma beschermt de koning die de dharma beschermt": dat heb ik edele mensen horen zeggen. Maar jou beschermt hij niet. Je verstand gaat de dharma achterna zoals een schaduw een man. Je hebt nooit neergekeken op je gelijken, en ook niet op wie minder was, en toen de hele aarde van jou was, werd je niet hoogmoedig. Brahmanen kregen bij jou alles wat ze wilden, en de asceten en de huisvaders aten in je huis van gouden schalen, en ik bediende hen. Aan de woudbewoners gaf je potten van metaal. Zelfs hier, in dit eenzame woud waar rovers rondzwerven, laat je de dharma niet varen. Je hebt het paardenoffer

gebracht en de rajasuya, grote offers met rijke offerlonen. En toch heb je in dat scheve spel, met een verdwaasd verstand, je rijk, je bezit, je wapens, je broers en mij verloren. Je bent oprecht en zacht, vrijgevig, je kent schaamte en je spreekt de waarheid: hoe kon de dobbelzucht ooit bij jou opkomen? Als ik jouw nood zie, raakt mijn verstand in de war.'

Ze schoof een stuk hout in het vuur. 'De wereld staat in de macht van de Heerser,' zei ze, 'niet in haar eigen macht. Het is de Beschikker die de schepselen hun geluk en hun leed geeft, wat hun lief is en wat hun pijn doet, al voordat het zaad gezaaid is waaruit ze ontstaan. Zoals een houten pop, aan touwtjes vastgemaakt, haar ledematen beweegt, zo bewegen deze schepselen, koning. Zoals een vogel aan een draad vastzit, zo zit een mens vast. Als een parel die aan een snoer is geregen, als een stier met een touw door zijn neus volgt hij het bevel van de Beschikker, want hij is van hem doordrongen en aan hem overgegeven. Geen ogenblik is een mens zijn eigen baas: hij is als een boom die van de oever in het midden van de stroom is gevallen. De Heerser drijft hem naar de hemel van de goden of naar de oorden van kwelling. Zoals de toppen van het gras buigen voor de sterke wind, zo buigen alle schepselen voor de Beschikker. De Heerser zet ze aan tot edele daden of tot kwade, hij gaat rond in alle schepselen, en niemand ziet dat hij het is. Dit lichaam, dat men het veld noemt, is niet meer dan zijn werktuig, waarmee hij, die alles doordringt, de daden laat doen die goede of kwade vruchten dragen.

Kijk wat de Heerser met zijn begoocheling vermag: hij brengt de schepselen in verwarring. Wat de muni's die de Veda doorzien, op de ene manier zien, loopt anders, als de vlagen van de wind. De mensen denken het een, en hij die over alles beschikt, maakt en breekt het op een andere manier. Zoals iemand hout met hout splijt, steen met steen, ijzer met ijzer, dingen die niet bewegen en niets voelen, zo doodt de Zelfgeborene, de Grootvader van alles, schepselen door schepselen, en hij verbergt wie hij is. Hij brengt ze samen en drijft ze uiteen, hij doet wat hij wil, hij speelt met de schepselen zoals een kind met zijn speelgoed.'

Ze keek naar Bhima en Arjuna, die zwegen. 'De Beschikker gedraagt zich niet als een moeder of een vader tegenover de schepselen, koning. Hij handelt alsof hij woedend is, als de eerste de beste mens. Ik zie edele mensen, die zich goed gedragen en schaamte kennen, die niets hebben om van te leven, en ik zie onedelen die gelukkig zijn, en dan beef ik bij de gedachte. Ik zie jouw nood en ik zie Duryodhana's rijkdom, en ik klaag de Beschikker aan, die dat scheve ziet

en laat gebeuren. Hij geeft het koningsgeluk aan de zoon van Dhritarashtra, die de regels van wie edel is overtreedt, die wreed is en hebzuchtig en de dharma ondergraaft: wat heeft de Beschikker daaraan? Als een daad zijn dader volgt en niemand anders treft, dan is het de Heerser zelf die door die kwade daad besmeurd wordt. En als een kwade daad zijn dader niet treft, dan is kracht de enige oorzaak in deze wereld, en dan heb ik verdriet om de mensen die zwak zijn.'

Yudhishthira keek haar aan. 'Je woorden zijn mooi, Draupadi,' zei hij, 'kunstig gekozen en vloeiend, en we hebben ze gehoord. Maar wat je zegt, is ongeloof: je ontkent dat daden vrucht dragen. Ik leef niet naar de dharma om de vrucht ervan te zoeken, prinses. Ik geef omdat er gegeven moet worden, ik offer omdat er geofferd moet worden. Of er een vrucht is of niet: wat een huisvader moet doen, dat doe ik zo goed ik kan. Ik volg de dharma omdat ik de overgeleverde leer niet wil overtreden en omdat ik zie hoe de goeden leven. Mijn hart staat van nature op de dharma. Een handelaar in dharma is de laagste van allen die over de dharma spreken. Wie de dharma wil melken, krijgt zijn vrucht niet, en ook niet wie hem volgt en er dan aan twijfelt, uit ongeloof. Twijfel niet aan de dharma uit overmoed, alleen omdat je het goed kunt zeggen. Een zwakke geest die aan de dharma twijfelt of aan het woord van de rishi's, verliest de wereld waar geen ouderdom en geen dood is, zoals een shudra de Veda niet krijgt.

Je hebt Markandeya hier zelf gezien, de grote asceet, die door de dharma zo lang leeft. Vyasa, Vasishtha en Maitreya, Narada, Lomasha en Shuka, en andere rishi's die de volmaaktheid hebben bereikt, zijn door de dharma alleen zo zuiver van hart geworden. Ze hebben goddelijke krachten, ze kunnen vervloeken en gunsten geven, en ze wegen zwaarder dan de goden. Wat de overlevering zegt, zien zij met eigen ogen, en altijd noemen ze de dharma als eerste: dat moet men doen. Daarom mag je de Beschikker en de dharma niet beschimpen of in twijfel trekken, met een geest die door hartstocht verward is. De dwaas houdt iedereen die tot zekerheid is gekomen voor gek, en zonder het woord van de rishi's en het voorbeeld van de goeden als maatstaf is er voor hem geen volgende wereld, en ook deze wereld niet.'

Hij boog zich naar haar toe. 'Twijfel niet aan de dharma die de goeden volgen, Draupadi, de oude dharma die de rishi's hebben verkondigd, die alles weten en alles zien. Alleen de dharma is het vlot voor wie naar de hemel van de goden wil, er is geen ander, zoals een schip voor de kooplieden die de overkant

van de zee willen bereiken. Als de dharma die men volgt geen vrucht droeg, zou deze wereld wegzinken in een duisternis zonder bodem. Niemand zou ooit tot rust komen, de mensen zouden leven als vee. Als ascese en onthouding, offer en studie van de Veda, gaven en oprechtheid geen vrucht droegen, dan hadden de mensen vóór ons, en de mensen vóór hen, de dharma niet gevolgd: dan was het allemaal één groot bedrog. Waarom zouden de rishi's en de goden, de gandharva's, de asura's en de rakshasa's de dharma zo zorgvuldig volgen? Omdat ze weten dat de Beschikker de vrucht geeft. Je ziet toch ook dat kennis en ascese vrucht dragen? Denk aan je eigen geboorte uit het midden van het altaar, zoals je erover gehoord hebt, en je weet ook hoe Dhrishtadyumna uit het vuur werd geboren, met al zijn kracht. Dat bewijs is genoeg. Een wijze heeft genoeg aan weinig, maar de dwazen hebben aan veel niet genoeg.

Hoe de vrucht van goede en kwade daden ontstaat, waar daden vandaan komen en waar ze heen gaan: dat zijn geheimen van de goden. Niemand weet ze, en de schepselen raken erdoor in de war. De goden bewaken die geheimen, want hun begoocheling is verborgen. Alleen brahmanen zien ze, magere brahmanen die hun geloften houden en hun kwaad door ascese hebben verbrand. Twijfel niet aan de dharma of aan de goden omdat je de vrucht niet ziet. Offer zonder te verslappen, en geef zonder afgunst. Daden dragen vrucht, en dat is de eeuwige dharma: dat zei Brahma tegen zijn zonen, en de rishi Kashyapa weet het.

Laat je twijfel verdwijnen als nevel. Zeg tegen jezelf: het is er, en laat je ongeloof varen. Beschimp de Heerser van de schepselen niet, de Beschikker. Spreek nooit kwaad over hem, de hoogste van de goden, door wiens gunst de sterveling die hem toegewijd is, de onsterfelijkheid bereikt. Leer hem kennen, Draupadi, en buig voor hem.'

De boer en de regen

'Ik minacht de dharma niet, Yudhishthira,' zei Draupadi, 'en ik spreek er geen kwaad van. Hoe zou ik dan de Heerser minachten, de heer van de schepselen? Je moet begrijpen dat ik in mijn leed maar wat raaskal. En ik ga nog meer klagen.

Wie geboren is, moet in deze wereld handelen. Alleen wat zich niet kan bewegen, leeft zonder te handelen. Van het eerste drinken aan de borst van zijn

moeder tot het bed waarop hij sterft, leeft alles wat beweegt van zijn handelen, en de mens wil, meer dan alle andere wezens, door zijn handelen leven, in deze wereld en na zijn dood. Alle schepselen kennen de inspanning, en ze eten de vrucht van hun daden, voor iedereen zichtbaar.'

Ze wees naar het meer. 'Alle wezens leven van hun eigen inspanning, zelfs de Beschikker, zoals die reiger daar in het water. Doe je eigen werk, versaag niet, trek je handelen aan als een pantser. Er is er misschien één op de duizend die weet wat er gedaan moet worden, en misschien ook niet. Zelfs wie rijk is, moet zijn bezit laten groeien en beschermen: als je er alleen van eet en er niets bij legt, raakt zelfs de Himalaya op. Als ze niet handelden, zouden alle schepselen ten onder gaan.

Wie op het lot vertrouwt en wie zegt dat alles toeval is, zijn allebei het laagste wat er bestaat. Prijzenswaardig is een mens die op zijn handelen vertrouwt. Een man die op het lot wacht en zonder iets te doen rustig ligt te slapen, lost op als een ongebakken pot in het water. En een man die op het toeval rekent en niets doet terwijl hij kan handelen, leeft niet lang: hij is zwak, als iemand die niemand heeft. Er zijn vier dingen waardoor een mens iets krijgt: het toeval, dat hem zonder enige reden iets in de schoot werpt, het lot, dat de goden hem toebedelen, de eigen inspanning, waarmee hij voor ieders ogen iets verwerft, en de aard van de dingen, die hem uit zichzelf, zonder oorzaak, iets geeft. Alles wat een mens zo krijgt, is de vrucht van vroegere daden, en de Beschikker deelt die vruchten uit. Maar een wijze neemt eerst in zijn geest een besluit en bereikt zijn doel daarna door te handelen, en dan is hij zelf de oorzaak. Huizen en steden komen tot stand door mensen. De olie zit in het sesamzaad, de melk in de koe, het vuur in het hout: een verstandig mens ziet hoe hij ze eruit haalt. Als de mens niet zelf de oorzaak van zijn werk was, zouden offers en gaven geen vrucht dragen en zou er geen leerling en geen leraar zijn. Juist omdat hij het zelf doet, prijst men hem als het lukt en laakt men hem als het mislukt.

"Handelen moet": dat heeft Manu bepaald, een van de stamvaders van de mensen. Wie helemaal niets doet, gaat ten onder. Wie handelt, slaagt meestal, en een luiaard slaagt nooit. En als het niet lukt, dan heeft hij toch gedaan wat hij moest doen, en is hij niemand meer iets schuldig. Op dit ogenblik zitten we diep in het ongeluk. Maar als jij gaat handelen, is het niet zeker dat het blijft. Het kan verdwijnen, of je slaagt zelfs, en dan is de grootheid ook de jouwe, en die van Bhima en Arjuna en de tweeling. Bij anderen draagt het handelen vrucht, misschien bij ons ook. Pas wie gehandeld heeft, weet wat de vrucht is.

De boer breekt de aarde open met zijn ploeg en zaait zijn zaad, en dan zit hij stil, want de regen moet het doen. Als de regen hem niet helpt, treft de boer geen blaam. "Wat een ander zou doen, heb ik allemaal gedaan," zegt hij. "Draagt het geen vrucht, dan ligt het niet aan mij." "Ik doe wat ik kan, en het lukt me niet": daar mag je niet om wanhopen, want het kan twee kanten op gaan. Een werk slaagt als er veel samenkomt. Ontbreekt er iets, dan is de vrucht kleiner, of er komt geen vrucht. Maar wie niet begint, krijgt geen vrucht, en dan is er ook niets te prijzen. De wijze brengt de plaats en de tijd, de middelen, de goede riten en de heilwensen bij elkaar, naar zijn kracht, en dan gaat hij waakzaam aan het werk, met zijn moed als gids. Van alles wat een daad laat slagen, is de moed het voornaamste.

Ziet hij dat zijn vijand hem in veel opzichten de baas is, dan moet hij met verzoening zijn doel zoeken en tegen hem optreden. Hij moet hem tegenspoed toewensen, en ondergang, ook al was die vijand de zee of een berg, laat staan een sterveling. Wie zich voortdurend inspant om de zwakke plekken van zijn vijanden te vinden, lost zijn schuld af, aan zichzelf en aan zijn vrienden. En een man mag zichzelf nooit minachten, want wie zichzelf minacht, komt nooit tot iets.

Mijn vader had vroeger een geleerde brahmaan in huis, die hem dit allemaal uitlegde. Hij onderwees mijn broers in de leer over het bestuur die Brihaspati heeft verkondigd, en ik hoorde thuis hun gesprekken. En als ik met een boodschap binnenkwam en bij mijn vader op schoot ging zitten om te luisteren, zei die brahmaan het ook tegen mij, koning, om me te troosten.'

Geen man meer

Bhima kon het niet langer aanhoren. Zwaar ademend kwam hij naar de koning toe.

'Ga de weg van het koningschap,' zei hij, 'de weg van de dharma, die goede mannen gaan. Wat doen wij in een woud van asceten, zonder dharma, zonder voorspoed, zonder verlangen? Niet met de dharma heeft Duryodhana ons rijk afgenomen, niet met eerlijkheid en niet met kracht, maar met valse dobbelstenen. Zoals een zwakke jakhals, die leeft van wat anderen laten liggen, de prooi van leeuwen wegsleept, zo heeft hij ons rijk weggesleept. Je verbergt je achter een snippertje dharma en je laat de voorspoed los, die de bron is van de dharma

en van het verlangen: waarom zit je hier in de wildernis te lijden? Omdat jij het zo wilde, is ons rijk weggenomen terwijl wij erbij stonden, een rijk dat Arjuna met de Gandiva bewaakte en dat zelfs Indra ons niet had kunnen afnemen. Om jou zijn we onze macht kwijtgeraakt terwijl we nog leefden, zoals je de vruchten afpakt van iemand die zijn armen niet kan gebruiken, of de koeien van een lamme. Voor jou en je dharma hebben we dit grote ongeluk over ons laten komen. We kwellen onze vrienden en we maken onze vijanden blij, omdat we ons aan jouw bevel houden. Dat we de zonen van Dhritarashtra niet ter plekke hebben gedood, omdat jij het verbood, dat brandt in me als een misdaad.

Kijk eens naar dit leven van je, als dat van een wild dier. Alleen lafaards leven zo, nooit een sterke man. Krishna keurt het niet goed, Arjuna niet, zijn zoon Abhimanyu niet, de Srinjaya's van Drupada niet, ik niet, en de twee zonen van Madri niet. Je roept "Dharma, dharma!" en je teert weg van je geloften. Ben je uit wanhoop gaan leven als iemand die geen man is? Wanhoop levert niets op en maakt alles kapot. Je bent sterk, je hebt ogen, je ziet dat er mannenkracht in ons zit, maar je bent zo op mildheid gericht dat je het ongeluk niet ziet. De zonen van Dhritarashtra zien dat we vergeven, en ze denken dat we niets kunnen. Dat doet meer pijn dan sneuvelen in de strijd. Als we vechten zonder uit te wijken en zonder te vluchten, en we vallen allemaal, dan is dat beter, want na onze dood krijgen we de werelden van de dapperen. En als wij hen doden en de hele aarde nemen, is het ook goed. Dharma die jezelf en je vrienden kwelt, is geen dharma, koning. Het is een ramp.

Een man die de dharma alleen om de dharma volgt, weet niet waar hij voor dient, zoals een blinde het licht van de zon niet kent. Een man die alleen de voorspoed zoekt, is een knecht die tegen loon een woud bewaakt. En een man die alleen zijn verlangen volgt, raakt zijn vrienden kwijt, zijn dharma en zijn voorspoed, en als zijn genot op is, sterft hij, als een vis wanneer het water opdroogt. Volg 's morgens de dharma, 's middags de voorspoed en 's avonds het verlangen: zo zeggen de leerboeken het voor de dag. In de jeugd het verlangen, in het midden van het leven de voorspoed, aan het einde de dharma: zo zeggen ze het voor het leven. Kies, koning: de bevrijding, het hoogste goed voor wie geluk zoekt, of het verwerven, met verstand en met de juiste middelen. Doe het een of het ander, en doe het snel, want wie ertussenin leeft, leeft als een zieke, in pijn.

Geven, offeren, de goeden eren, de Veda kennen, oprecht zijn: dat is de hoogste dharma, maar zonder voorspoed kan niemand hem volgen. Bedelen is jou verboden: daarmee komt een brahmaan rond, niet jij, en ook het leven van een vaishya of een shudra is niet voor jou. Met je vuur moet je de voorspoed verwerven. Voor een kshatriya is de kracht die hem is aangeboren zijn dharma. Neem de dharma van je stand op je en dood de vijanden die zich verzameld hebben: kap met mij en met Arjuna het woud van de zonen van Dhritarashtra om. Word wakker, koning. Je bent geboren voor wrede daden, waar de mensen voor beven. Wat het beschermen van je onderdanen oplevert, kan niemand je verwijten. Dat is de eeuwige dharma die de Beschikker je heeft gegeven. Als je daarvan afwijkt, word je in de wereld uitgelachen. Maak je hart dat van een kshatriya, laat dat slappe denken los, en trek de last zoals een trekos zijn juk.

Geen koning heeft ooit de aarde veroverd, of macht of koningsgeluk gewonnen, met de dharma alleen. Met beloften aan veel kleine, hebzuchtige mensen verwerft men door bedrog een rijk. De asura's waren de oudere broers van de goden, en ze waren rijk aan alles, en toch hebben de goden hen door bedrog verslagen. Alles is van de sterke: begrijp dat, en dood je vijanden. Grijp naar het grootste bedrog. Niemand kan in de strijd met de boog wat Arjuna kan, en niemand met de knots wat ik kan. Sterke mannen vechten met hun moed, niet met hun aantallen. Moed is de wortel van de voorspoed. Al het andere is leeg en blijft je niet bij, zoals de schaduw van een boom in de winter. Ook zwakken kunnen samen een sterke vijand doden, zoals de bijen de man die hun honing rooft. Wees als de zon, koning: met zijn stralen beschermt hij alle schepselen, en hij verteert ze ook.

De mensen zien hoe je lijdt, en ze zeggen dat het licht de zon heeft verlaten, en de glans de maan. Overal komen ze bij elkaar, en ze prijzen jou en laken de ander. De brahmanen en je leraren zeggen dat je je aan de waarheid houdt, dat je nooit één onwaar woord hebt gesproken, niet uit verblinding, niet uit zwakte, niet uit hebzucht en niet uit angst. Als een koning bij het veroveren van de aarde kwaad doet, wist hij dat later uit met offers waarbij hij rijk beloont. Wie de brahmanen dorpen geeft en koeien bij duizenden, wordt vrij van al het kwaad, zoals de maan vrijkomt uit de duisternis. En al lang gaat er dit gezegde rond: "Als melk in een zak van hondenhuid, als de Veda bij een shudra, als waarheid bij een dief, als kracht bij een vrouw, zo is het koningschap bij Duryodhana." Vrouwen en kinderen zeggen het op alsof ze een les uit hun hoofd

leren. Jij bent hierin terechtgekomen, en wij met jou, en met jouw ongeluk zijn wij allemaal verloren.

Stijg op je wagen, met alles wat erbij hoort, laat de beste brahmanen heilwensen over je uitspreken en trek vandaag nog op naar Hastinapura, met je broers om je heen, met hun sterke bogen, zoals Indra, de doder van Vritra, met de Maruts om zich heen. Vermorzel je vijanden met je vuur, en neem de zonen van Dhritarashtra het koningsgeluk af. Geen sterveling verdraagt de aanraking van de pijlen die van de Gandiva vliegen, met hun gierenveren, als gifslangen. Er is geen held, geen olifant en geen paard dat de klap van mijn knots verdraagt als ik in de strijd woedend ben. Met de Srinjaya's, de Kekaya's en Krishna aan onze kant: hoe zouden we ons rijk niet terugwinnen?'

Yudhishthira antwoordde zonder zijn stem te verheffen. 'Wat je zegt is waar, Bhima, al kwel je me met je woorden, scherp als pijlen. Ik verwijt het je niet. Door mijn eigen dwaasheid is dit ongeluk over jullie gekomen. Ik ben gaan dobbelen omdat ik het rijk van de zoon van Dhritarashtra wilde nemen, met het hele land. En daarom speelde de zoon van Subala, een sluwe dobbelaar, voor Duryodhana tegen mij. Shakuni, die man uit de bergen, zit vol listen. Hij gooide de dobbelstenen in de zaal, en met zijn listen versloeg hij mij, die geen listen kent. Toen zag ik het onheil, Bhima. Ik zag de dobbelstenen van Shakuni vallen zoals hij wilde, oneven en even, en ik had mezelf kunnen inhouden. Maar woede doodt de standvastigheid van een man. Als je verstand gebonden is door trots en eigen kracht, kun je het niet meer in toom houden. Ik denk dat het zo moest zijn.

De zoon van Dhritarashtra wilde het rijk, en hij heeft ons in het ongeluk gestort en tot slaven gemaakt, en toen was Draupadi onze toevlucht. Jij weet net zo goed als Arjuna wat Duryodhana tegen me zei, waar alle Bharata's bij waren, toen we voor het tweede spel in de zaal teruggeroepen werden, om één enkele inzet: "Prins, je leeft twaalf jaar in het woud waar je maar wilt, zodat iedereen het weet. Daarna leef je een jaar onherkend, met al je broers, verborgen. Als de spionnen van de Bharata's van je horen en je vinden, leef je opnieuw zo veel jaren. Denk erover na en beloof het. Als je die tijd volhoudt zonder dat mijn spionnen je vinden, dan zeg ik je naar waarheid, hier in de vergadering van de Kuru's: dan zijn de vijf rivieren weer van jou. En als jij ons verslaat, dan leven wij, alle broers, net zo, en laten we alles achter." Dat zei hij, midden tussen de Kuru's, en ik zei: "Goed."

Toen kwam dat laatste, rampzalige spel. We verloren, we werden verbannen, en nu zwerven we zo door de landen en door harde wouden, in ellende. En Duryodhana wilde nog altijd geen vrede: hij liet zich door zijn woede meeslepen, en hij zette alle Kuru's tegen ons op, en iedereen die naar hem luisterde. Wie zou een afspraak breken die hij in het bijzijn van de goeden heeft gemaakt, om een rijk? Voor wie edel is, denk ik, is de dood lichter dan heersen over de aarde nadat hij de dharma heeft vertrapt.

Bij het spel greep je naar de knots, omdat je mijn armen wilde verbranden, en Arjuna hield je tegen: als je toen als een held had gehandeld, wat voor kwaad was er dan geweest? Je kende je eigen kracht, waarom zei je het niet vóór we de afspraak maakten? De tijd ervoor is voorbij: waarom zeg je nu deze harde dingen tegen me? Mijn grootste verdriet, Bhima, is dat we hebben toegezien hoe Draupadi werd rondgesleurd, en dat we het verdragen hebben. Het is als gif dat ik heb gedronken. Maar wat ik midden tussen de helden van de Kuru's heb beloofd, kan ik nu niet breken. Wacht op de tijd van het geluk, zoals wie zaait wacht tot de vrucht rijp is. Een man die eerst door bedrog is bedrogen, die de vijandschap ziet bloeien en vrucht ziet dragen, en die dan met zijn mannenkracht de grote buit binnenhaalt, leeft als een held onder de levenden. Hij krijgt het hele koningsgeluk, zijn vijanden buigen voor hem, zijn vrienden komen vol liefde naar hem toe en leven van hem, zoals de goden van Indra.

Maar mijn belofte is waar, dat moet je weten. Ik kies de dharma, boven de onsterfelijkheid en boven het leven. Een rijk, zonen, roem, rijkdom: alles bij elkaar is nog geen zestiende deel van de waarheid.'

De oogzalf en de naald

'Je hebt een verbond gesloten met de Tijd,' zei Bhima, 'met de Tijd die alles beëindigt, die geen einde heeft en geen maat. Denk je dat je de Tijd voor je ziet, jij, een sterveling die door de Tijd gebonden is, vergankelijk als schuim, als een vrucht die rijp wordt en valt? Bij ieder knipperen van je ogen neemt je leven af, zoals het poeder van de oogzalf minder wordt elke keer dat de naald erin gaat: waarom zou je dan wachten? Alleen wie een leven zonder einde heeft, of wie de maat van zijn leven kent en alles voor zich ziet, kan op de tijd wachten. Als wij wachten, koning, neemt de Tijd ons in die dertien jaar een stuk van ons leven af en brengt hij ons dichter bij de dood. Wie een lichaam heeft, draagt de

dood altijd in dat lichaam mee. Laten we daarom nog vóór onze dood ons rijk nemen.

Een man die zijn vijandschap niet vereffent, telt niet mee, niemand kent hem, hij is maar een last voor de aarde, en hij zakt weg als een koe in de modder. Zijn geboorte is zinloos, vind ik, hij is een ellendeling. Jouw armen zijn van goud, koning, en je naam is overal bekend: dood je vijand in de strijd en geniet van wat je met je armen hebt gewonnen. Als een man degene doodt die hem heeft bedrogen, en hij gaat diezelfde dag naar de oorden van kwelling, dan is dat voor hem als de hemel van de goden. De pijn van de wrok is heter dan vuur. Ik brand ervan, en ik slaap niet, niet 's nachts en niet overdag.

En Arjuna hier, die de pees van de boog spant als geen ander, zit vol pijn, als een leeuw in zijn hol. Hij denkt dat hij het in zijn eentje tegen alle boogschutters van de wereld kan opnemen, en hij houdt zijn eigen hitte in, zoals een grote olifant. Nakula en Sahadeva zwijgen alsof ze stom zijn, en zelfs onze oude moeder, die helden heeft gebaard, zegt niets: ze willen jou niet tegen zijn. Al onze verwanten en de Srinjaya's willen wat jij wilt. Alleen ik brand van pijn, en Draupadi, de moeder van jouw zoon Prativindhya. Wat ik zeg, wil iedereen horen: ze zijn allemaal in het ongeluk geraakt, en ze willen allemaal de strijd. Er kan ons geen erger ongeluk overkomen dan dat lage, zwakke mannen ons rijk hebben afgepakt en ervan genieten.

Het zit in je aard, koning: je bent een en al medelijden en mildheid, en daarom verdraag je dit leed, en niemand prijst je erom. Je verstand is als dat van een domme Veda-opzegger, afgestompt door het opzeggen: het ziet de waarheid niet. Je lijkt wel een brahmaan: hoe ben je ooit in de stand van de kshatriya's geboren? Wie in die schoot wordt geboren, heeft meestal een wreed verstand. Je hebt de dharma van de koningen gehoord, zoals Manu hem heeft verkondigd, en die is wreed, vol bedrog, en kent geen vrede: waarom vergeef je die kwaadaardige zonen van Dhritarashtra? Je hebt verstand en moed, je bent geleerd en van hoge afkomst: waarom zit je erbij als een kreupele op zijn plankje, als er iets gedaan moet worden?

Jij wilt ons verbergen, maar dan wil je de Himalaya bedekken met een handvol gras. Je bent op de hele aarde bekend: je kunt niet ongezien rondgaan. Arjuna is als een witte olifant: hoe kan hij onherkend blijven? En deze twee jongens, Nakula en Sahadeva? En Draupadi, de prinses, die door het goede dat ze doet overal bekend is? Mij kennen de mensen al sinds ik een kind was. Als ik dat onherkende leven voor me zie, is het alsof je de Meru wilt verstoppen. En

we hebben veel koningen en prinsen uit hun rijk verdreven, en die volgen nu Dhritarashtra. Wij hebben hen gekrenkt, en ze zijn nog niet tot rust gekomen. Ze staan aan zijn kant, dus ze zullen ons met bedrog bestrijden. Ze zullen veel mannen in vermomming op ons af sturen, en als die ons herkennen en het doorvertellen, zijn we in groot gevaar.

We hebben nu dertien maanden in het woud gewoond. Tel ze als evenveel jaren. Een maand kan de plaats van een jaar innemen, zeggen de wijzen, zoals het putika-kruid de plaats van de soma inneemt bij het offer: laten we het zo doen. Of anders, koning, geef een goede trekos te eten tot hij verzadigd is, en je bent vrij van dat kwaad. Neem daarom het besluit je vijanden te doden. Voor een kshatriya is er geen andere dharma dan de strijd.'

Yudhishthira zuchtte en dacht na. Ik heb de dharma van de koningen gehoord, dacht hij, en de dharma van iedere stand. Wie ziet wat er nu gebeurt en wat later komt, die ziet het goed. Ik ken de hoogste weg van de dharma, die zo moeilijk te kennen is: hoe zou ik de dharma met geweld vermalen, alsof ik de Meru vermaalde? Toen wist hij wat hem te doen stond.

'Het is zoals je zegt, Bhima,' zei hij. 'Maar luister ook naar dit. Grote, kwade daden waar iemand alleen uit overmoed aan begint, lopen slecht af. Wat goed is overlegd, met moed aangepakt, zorgvuldig voorbereid en overdacht, dat slaagt, en dan is het lot ons gunstig. Jij denkt alleen uit onrust, opgeblazen door je trots op je kracht, dat we hieraan moeten beginnen.

Bhurishravas en Shala, de zonen van Somadatta, en Jalasandha met zijn kracht, Bhishma, Drona en Karna, en Ashvatthama, de zoon van Drona, de zonen van Dhritarashtra met Duryodhana voorop, die moeilijk te verslaan zijn: ze kennen allemaal de wapens, en ze staan altijd klaar om aan te vallen. De koningen en de vorsten die wij hebben gekweld, hebben zich bij de partij van de Kaurava's aangesloten, en nu zijn ze aan hen gehecht. Ze zetten zich in voor Duryodhana, niet voor ons. Hun schatkisten zijn vol, ze hebben legers, en ze zullen alles doen om hem te beschermen. Iedereen in het leger van de Kaurava's, de aanvoerders met hun zonen, hun raadslieden en hun soldaten, heeft van Duryodhana zijn deel gekregen en zijn genoegens, en hij heeft die helden bijzonder geëerd. Bhishma, Drona en de grote Kripa gedragen zich tegenover ons net zo als tegenover hen. Maar ze leven van wat de koning hun geeft, en dat zullen ze moeten terugbetalen, denk ik: daarom zullen ze in de strijd hun leven geven, al is er niets wat moeilijker op te geven is. Ze kennen allemaal de wapens van de goden, ze leven allemaal voor de dharma, en ik

denk dat zelfs de goden met Indra voorop hen niet kunnen verslaan. En dan is daar Karna, de grote wagenstrijder, altijd vol wrok, altijd strijdlustig, die alle wapens kent, die niemand kan aanvallen, gehuld in een pantser dat niets kan doorboren. Zolang je al die mannen niet eerst in de strijd hebt verslagen, kun jij Duryodhana in je eentje niet doden. Ik slaap niet, Bhima, als ik denk aan de lichte hand van die zoon van een suta, sneller dan alle boogschutters.'

Bhima schrok, en hij zei niets meer. Op dat moment kwam Vyasa naar hen toe, de zoon van Satyavati en hun grootvader. De Pandava's eerden hem, en hij zei tegen Yudhishthira: 'Ik weet wat er in je hart omgaat. Ik heb het met mijn inzicht gezien, en daarom ben ik snel gekomen. De angst die in je ronddraait, voor Bhishma, Drona en Kripa, voor Karna en de zoon van Drona, voor prins Duryodhana en voor Duhshasana, die neem ik weg, met een middel dat de regel voorschrijft. Wees standvastig en voer het uit, en verdrijf dan je koorts.'

Vyasa nam Yudhishthira apart. 'De tijd van je heil is gekomen,' zei hij. 'Arjuna zal je vijanden in de strijd overwinnen. Neem deze kennis van mij aan, als de vervulling zelf in een gestalte. Ik geef haar aan jou, omdat je bij mij je toevlucht zoekt. Ze heet Pratismriti, en wie haar heeft, vindt de weg naar de goden. Als Arjuna haar krijgt, zal hij bereiken wat hij wil. Laat hij om wapens naar Indra gaan en naar Rudra, die ook Shiva heet, naar Varuna, naar Kubera, de heer van de rijkdom, en naar Yama. Hij kan de goden zien, door zijn ascese en zijn moed. Hij is een rishi met groot vuur, met Narayana als metgezel. Hij is zelf een oude, eeuwige god, een eeuwig deel van Vishnu. Wanneer hij de wapens van Indra en van Rudra en van de hoeders van de wereld heeft gekregen, zal hij een groot werk doen. En zoek een ander woud, zoon van Kunti, waar jullie goed kunnen wonen. Wie lang op één plek woont, beleeft er geen vreugde meer, en hij verontrust de asceten die hun rust zoeken. Het wild raakt hier op, en de struiken en de kruiden worden uitgeput, want je onderhoudt veel brahmanen die de Veda kennen en alles wat erbij hoort.'

Toen leerde Vyasa de koning van de dharma, die zich had gereinigd en zijn toevlucht bij hem zocht, de hoogste kennis van de yoga, de oefening waarmee men geest en zinnen bedwingt. Daarna nam hij afscheid en verdween ter plekke. Yudhishthira hield die heilige kennis met beheerste geest vast, en telkens op de juiste tijd zei hij haar voor zichzelf op.

Hij verliet het Dvaitavana en ging terug naar het Kamyaka-woud, aan de oever van de Sarasvati, en de brahmanen die de klankleer en de lettergrepen kenden, rijk aan ascese, gingen met hem mee. In Kamyaka sloegen de Pandava's

hun verblijf op, met hun raadslieden en hun dienaren. Daar woonden ze een tijd. Ze oefenden zich in het boogschieten en luisterden naar de Veda, en elke dag gingen ze met reine pijlen op jacht, en ze brachten de offers aan de voorouders, de goden en de brahmanen.

. . .

HOOFDSTUK TWEE van *De wapens van de goden*, boek 4 van *De Mahabharata opnieuw verteld* door Jan de Vries. Dit hoofdstuk staat op mahabharata.nl/lezen/de-wapens-van-de-goden/een-houten-pop/, met de verhalen, de personages en de plaatsen erbij. Het volgende hoofdstuk, *De jager*, staat op mahabharata.nl/lezen/de-wapens-van-de-goden/de-jager/. Het hele boek is als PDF en EPUB te downloaden op mahabharata.nl/lezen/de-wapens-van-de-goden/. Nederlandse tekst © 2026 Jan de Vries; werkeditie, niet in de handel.